

AZ ALFÖLD REJTETT KINCSE

LIFE-TERMÉSZET PROJEKT A TURJÁNVIDÉK ÉLŐVILÁGÁNAK VÉDELMEÉRT

2011-2018

TERMÉSZETVÉDELEM ÉS HONVÉDELEM A TURJÁNVIDÉKEN

Vajon honnan ered a Turjánvidék kifejezés? A turján vízenyős, süppedékes, nehezen járható növényzetet jelent, így az ezen a vidéken gyakori zsombékos, lápos élőhelyekről kapta a nevét.

A TURJÁNVIDÉK LIFE PÁLYÁZAT ALAPADATAI

Honlap:
www.turjanvidek.hu

Teljes cím:
„Kiemelt jelentőségű természeti értékek megőrzése a Turjánvidék Natura 2000 terület déli részén”
(azonosítója: LIFE10NAT/HU/000020)

Célterület:
Turjánvidék
kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (HUDI20051)
déli területegysége (7300 hektár)

Időtartam:
2011. szeptember 1 -
2018. szeptember 30.

Kedvezményezettek:
Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság,
Honvédelmi Minisztérium
Védelemgazdasági Hivatal, Budapesti Erdőgazdaság Zrt.,
WWF Magyarország Alapítvány

Társfinanszírozó:
Agrárminisztérium

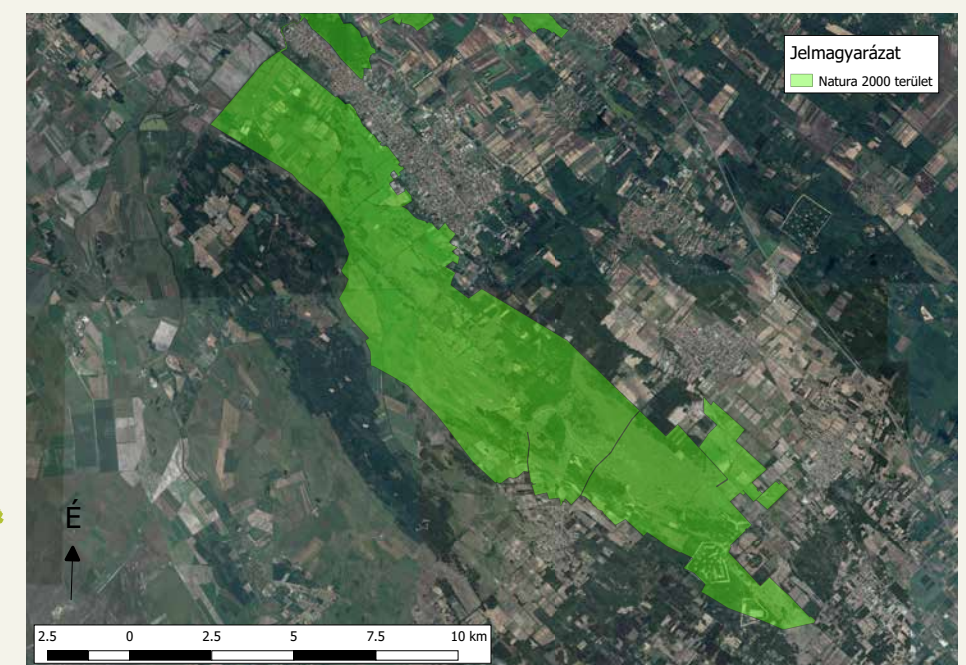
Teljes költségvetés:
2 730 102 EUR
(ebből uniós támogatás:
2 047 577 EUR, 75%)

A Turjánvidéknek nevezett táj észak-déli irányban néhány kilométer szélességben és mintegy 80 km hosszan húzódik a Dunamenti-síkság és a Duna-Tisza közti Homokhátság találkozásánál. Egyik különlegessége, hogy itt több mint hétezer hektárnyi egybefüggő területet elkerült az Alföld más vidékeire jellemző tájtalakítás – elsősorban szántóvá alakítás –, így fennmaradhatott egy kis darab az Alföld egykori változatos élővilágából.

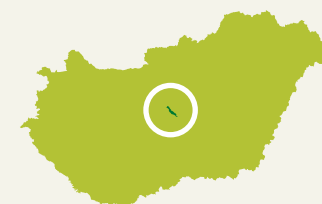
Ennek a természeti kincsekben gazdag tájnak a nagy része ma már a Natura 2000 program védelme alatt áll. A program olyan értékes élőhelyek és fajok védelmét segíti elő, melyek az Európai Unióban veszélyeztetettek, ritkák, vagy jellemzőek Európa természeti képére. Ennek köszönhető, hogy 2011 és 2018 között egy átfogó természetvédelmi programot hajthattunk végre a Turjánvidék északi részén az Európai Unió LIFE alapjának a támogatásával annak érdekében, hogy megóvjuk Közép-Magyarország legnagyobb összefüggő vizes- és homoki élőhely-rendszerét, és elhárítsuk a természeti értékeket fenyegető veszélyeket.

A Turjánvidék LIFE-Természet pályázat célterülete két részből áll. Az egyik a Dabasi Turjános Természetvédelmi Terület, amely már több mint 50 éve, 1966 óta országos jelentőségű védettséget élvez. A másik a Táborfalvai Lő- és Gyakorlótér, amely hazánk egyik legnagyobb, ma is aktívan használt katonai lötere. Itt a természetvédelmi és honvédelmi érdekeket egyszerre kell érvényesíteni, ami különleges együttműködés kialakítását igényelte az ágazatok között.

Ez a kiadvány a 2018-ban lezáruló természetvédelmi projekt céljait, tevékenységeit, eredményeit és azt a munkát mutatja be, amelyet a megvalósításban résztvevő partnerek végeztek azért, hogy megőrizzék a Turjánvidék északi részének kincseit.

A Turjánvidék Natura 2000 terület déli része | Szerkesztette: Verő György | Térkép: Google Maps

www.turjanvidek.hu

Gyurgyalag | Fotó: Csonka Péter

IMPRESSZUM

Írta: Kerpely Klára
Szerkesztette: Berende Alexa
Szakmai lektor: Csóka Annamária

Kiadja:
WWF Magyarország
1141 Álmos vezér útja 69/A
www.wwf.hu
panda@wwf.hu

A kiadvány az Európai Unió LIFE alapja és az Agrárminisztérium támogatásával jelent meg a „Kiemelt jelentőségű természeti értékek megőrzése a Turjánvidék Natura 2000 terület déli részén” című LIFE-Természet projekt keretében 2018-ban.

Grafikai tervezés: Németh Szilvia
Nyomdai kivitelezés: Copy General Zrt.
A kiadvány újrahasznosított papírra készült.
Borítókép: Hamvas rétihéja | Fotó: Hencz Péter
Hátsó borító: Fekete harkály | Fotó: Csonka Péter

MEGŐRZENDŐ TERMÉSZETI ÉRTÉKEK A TURJÁNVIDÉKEN

A RÁKOSI VIPERA

Fokozottan védett faj, egy egyed pénzben kifejezett természetvédelmi értéke egymillió forint. A felnőtt példányok mérete alig haladja meg a fél métert. A kifejlett egyedek gyíkokat, madárfiókákat és rágsálóivadékokat is fogyasztanak, a fiatalok még csak szöcskével, sáskával, tücsökkal táplálkoznak. Zsákmányállataira a nedvesebb, mélyebb területeken vadászik, a hideg tél átvészelését viszont a magasabb, száraz dombhátak teszik lehetővé számára, ahol rágsálójáratokba bújva alussza téli álmát. Mérgeskígyó, de a legritkább esetben mar, mérge pedig nem veszélyes: olyan, mint a méhcsípés. Nagyon óvatos állat, ezért kicsi az esélyünk, hogy a természetben találkozzunk vele.

Projektünk helyszíne a Turjánvidék Natura 2000 terület déli fele, ami Budapesttől délkeletre, majdnem az ország közepén található, és Dabas, Örkény, Tatárszentgyörgy, Táborfalva települések külterületét érinti. Legnagyobb részét lefedi a Táborfalvai Lő- és Gyakorlótér, valamint a Dabasi Turjános Természetvédelmi Terület.

A terület északi, mélyebben fekvő felén főként nedves, vízkedvelő élőhelyek alakultak ki. Égeres és kőrises láperdők találhatók a legalacsonyabb részeken, valamivel magasabban pedig magassásosok, zsombékosok, üde és kiszáradó láprétek foglalnak helyet. A déli, szárazabb rész homoki élőhelyeknek ad otthont, nagy kiterjedésű homokpusztagyepek és a nyáras-borókások találhatók meg itt. Előfordulnak még pusztai tölgyesek, amelyek homoki tölgyesek és száraz füvespuszták mozaikjából állnak. A sokféle, változatos élőhely számos értékes növény- és állatfajnak nyújt menedéket. Sok olyan faj is él itt, amely csak a Kárpát-medencére jellemző, úgynevezett endemikus (bennszülött) faj, így védelmük kifejezetten a mi feladatunk. Ilyen például a rákosi vipera (*Vipera ursinii rakosiensis*), ami pályázatunk egyik „zászlóshajó” faja.

CSENGETTYŰVIRÁG, MAGYAR FUTRINKA, TÚZOK ÉS MÁS RITKASÁGOK

Jelenleg több mint 300 védett állat- és növényfajt tartunk nyilván a területről. A hét éves terepi munka során nagyon sok olyan természetvédelmi oltalom alatt álló faj jelenlétét bizonyították a kutatók, amelyekkel korábban nem találkoztak ezen a helyszínen. A Turjánvidéken különösen érdekes, hogy a növényzet változatossága nemcsak táji szinten, de kisebb léptékben is észlelhető: alig pár méteres magasságkülönbségek más-más élőhelytípus kialakulásában játszanak szerepet, különböző fajoknak nyújtanak otthont. Ez is szerepet játszik abban, hogy a táj természeti értékekben rendkívül gazdag. A Duna-Tisza közén előforduló összes növényfaj fele megtalálható ezen a viszonylag kis területen. Például ilyen a gyorsan elvirágzó, bennszülött homoki nőszirm, amely többszázreszes tőszámmal fordul itt elő, és a fokozottan védett homoki kikerics, amely ősszel bontja szirmait, de levelét és termését csak a következő tavasszal bújtatja elő. Az impozáns megjelenésű, akár 120 cm magasra is megnövő óriás útifű kevés ismert hazai állományából kettő a lőtéren található. A gyakorlótér homoki élőhelyein tömegesen nyílnak a máshol már ritka, védett növényfajok: a fekete kökörcsin, a csikófark, a báránypirosító és mások. A Dabasi Turjános Természetvédelmi Terület rendkívül gazdag szépséges orchideafajokban is. Ugyanitt tenyészik a ritka, jégkorból fennmaradt, harangvirágokkal rokon csengettyűvirág is, mely nevét a virágjából csengőnyelvként kilógó bibeszáláról kapta.

Az élőhelyek mozaikja számos rovarfaj ritkaságnak ad otthont. Itt található például az egyik fokozottan védett futóbogarunk, a magyar futrinka (*Carabus hungaricus*) legnagyobb hazai állománya is.

A Turjánvidék több mint 180 madárfajnak szolgál pihenő- és táplálkozáshelyül vándorlásuk során, és számos faj költ is itt. Ilyen például a hamvas rétihéja, a kígyászölyv, a rétisas vagy a tűzok. A fokozottan védett tűzok (*Otis tarda*) világszerte veszélyeztetett nagy testű madárfajunk, melynek legnagyobb egybefüggő udvarló- és költőhelye Európán belül Magyarországon található. A közelmúltban ez az emblematisz madárfaj a pályázatunk keretében megvásárolt és visszagyepesített korábbi szántón is költött.

A RÁKOSI VIPERA

A Turjánvidék egyik legérdekesebb lakója a rákosi vipera, hazánk egyetlen bennszülött gerinces alfaja és egyben Európa egyik legvesélyeztetettebb hüllője. Hajdan elterjedési területe sokkal nagyobb volt, napjainkban már csak a Duna-Tisza közén, a Hanságban és Erdélyben fordul elő. A szakemberek mindössze 500 példányra becsülik a világállományát. A rákosi vipera olyan réteken él, ahol a nedves és száraz gyeptípusok váltakoznak, mert ez biztosít számára megfelelő mikroklimatikus és mikrodomborzati adottságokat. Ezért is érzi jól magát a Turjánvidéken.

Nyáras-borókás a homokbuckás tájon | Fotó: Bérces Sándor

A hamvas rétihéja költ is a katonai területen | Fotó: Csonka Péter

A füрге gyík a ragadozómadarak kedvelt zsákmánya | Fotó: Halpern Bálint

A rákosi vipera csak a Kárpát-medencében őshonos | Fotó: Szelényi Gábor

A láprétek díszei a különféle orchideák | Fotó: Verő György

EURÓPAI VÉDELEM: NATURA 2000

Munkánk célterülete a Natura 2000 hálózatra tartozik, amelyet annak köszönhet, hogy otthont ad több, európai szintű védelemre érdemes állat- és növényfajnak, valamint értékes, ma már ritka élőhelyek fordulnak elő itt nagy kiterjedésben.

Hátsó lábukra állva az ürgek messziről észreveszik, ha ragadozó közeleg.
Fotó: Wild Wonders of Europe / Konrad Wotke / WWF

A NATURA 2000 VÉDELMET MEGALAPOZÓ ÉLŐHELYEK A TURJÁNVIDÉKEN

- Pannon homoki gyepek
- Pannon homoki borókás-nyárasok
- Euro-szibériai erdőssztyepp-tölgyesek
- Enyves éger és magas kőris alkotta ligeterdők
- Folyóvölgyek mocsárrétjei
- Kékperjés láprétek
- Mészkedvelő üde láp- és sásrétek

A NATURA 2000 VÉDELMET MEGALAPOZÓ NÖVÉNYFAJOK

- Csengettyűvirág (*Adenophora liliifolia*)
- Homoki kikerics (*Colchicum arenarium*)
- Homoki nőszirm (*Iris humilis* ssp. *arenaria*)
- Kisfészekű aszat (*Cirsium brachycephalum*)

A NATURA 2000 VÉDELMET MEGALAPOZÓ ÁLLATFAJOK

- Harántfogú törpecsiga (*Vertigo angustior*)
- Hasas törpecsiga (*Vertigo moulinsiana*)
- Magyar tarsza (*Isophya costata*)
- Magyar futrinka (*Carabus hungaricus*)
- Nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo*)
- Skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*)
- Szarvasbogár (*Lucanus cervus*)
- Szarvas ganéjtűrő (*Bolbelasmus unicornis*)
- Csíkos medvelepke (*Euplagia quadripunctaria*)
- Ezüstsávós szénalepke (*Coenonympha oedippus*)
- Keleti lápi bagolylepke (*Arytrura musculus*)
- Nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*)
- Vértű boglárkalepke (*Maculinea teleius*)
- Lápi póc (*Umbra krameri*)
- Réti csík (*Misgurnus fossilis*)
- Szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*)
- Vágó csík (*Cobitis taenia*)
- Dunai tarajosgöte (*Triturus dobrogicus*)
- Vöröshasú unka (*Bombina bombina*)
- Mocsári teknős (*Emys orbicularis*)
- Rákosi vipera (*Vipera ursinii rakosiensis*)
- Csonkafülű denevér (*Myotis emarginatus*)
- Európai vidra (*Lutra lutra*)
- Hegyesorrú denevér (*Myotis blythii*)
- Közönséges denevér (*Myotis myotis*)
- Nagyfülű denevér (*Myotis bechsteinii*)
- Nyugati piszdedenevér (*Barbastella barbastellus*)
- Ürge (*Spermophilus citellus*)

A csengettyűvirág fokozottan védett | Fotó: Bérces Sándor

A kis hőscincérral is találkozhatunk | Fotó: Verő György

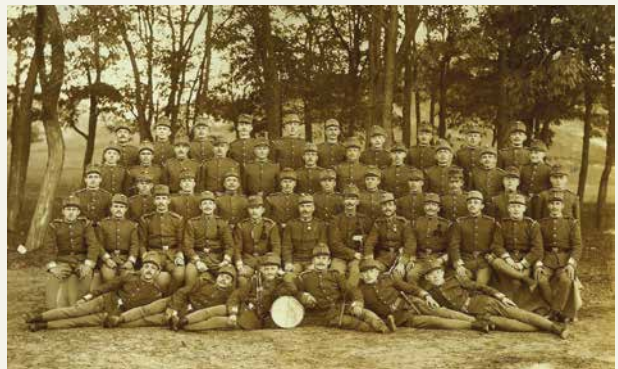

A mocsári teknős is védett | Fotó: Wild Wonders of Europe / Ruben Smit / WWF

A KATONAI HASZNÁLAT TÖRTÉNETE

Az elzártásgnak köszönhetően sikerült elkerülni a beépítést és a szántók kialakítását. A területet még 1875-ben vásárolta meg az akkori Katonai Kincstár, és tíz évvel később már Barakk Tábor néven tartották nyilván. A 140 év alatt lovas huszárok, szovjet gépesített lövész-ezred, sőt amerikai páncélosok is gyakorlatoztak itt. A Monarchia idejében főként tüzérségi eszközök kísérleti lövészete folyt, majd az 1930-as években a Magyar Királyi Honvéd Lovaglótanár-képző és Hajtőiskola is használta a területet lökiképzésekre és lovassági gyakorlatokra.

A háború után a Szovjet Hadsereg főként T-55 harckocsi-lövésezeteket hajtott végre, és az akkor kiépített lőtéri elemek maradványai mind a mai napig megtalálhatók. A katonák létszáma az 1990-es évektől kezdődően csökkenni kezdett, de a lőtér még mindig változatos katonai tevékenységek színtere. Jelenleg elsősorban a közelben állomásozó alakulatok katonai gyakorlatai és nemzetközi missziós felkészítések zajlanak itt.

A 24. vadász zászlóalj szakasz katonái Örkényben, 1927. | Közreadta: Juhász Gábor

Többféle katonai gyakorlathoz is használja a gyakorlóteret a hadsereg | Fotó: Búz Csaba

A Táborfalvai Lő- és Gyakorlótér katonai használata csaknem másfél évszázados múltra tekint vissza, és akárcsak Európa más országaiban, a hadsereg jelenléte itt is komoly védelmet jelentett a természetes élőhelyek fennmaradásához.

Amióta a lőtér a Natura 2000 hálózat része lett, a gyakorlatok tervezése során a honvédelmi, kiképzési szempontok mellett arra is odafigyelnek, hogy azok minél kisebb terhelést jelentsenek az élővilág számára. A lő- és gyakorlótér használati rendjébe beillesztették a természetvédelmi előírásokat, például a sivatagi körülményeket imitáló „poros” helikopter-leszállóhelyen időbeni korlátozásokat vezettek be a közeli ragadozómadár-fészkelőhely miatt.

A katonai terület jelenleg három nagyobb egységre oszlik: az előtér a „manőverező rész” vagy gyakorlótér, a középső a „zászlóalj lőtér”, ahol az éleslövészetek zajlanak, a hátsó, legészakibb rész pedig a „biztonsági zóna” vagy védőterület, ahová engedély nélkül szintén tilos és veszélyes a belépés.

Lőgyakorlat napjainkban | Fotó: Búz Csaba

A TERMÉSZETI ÉRTÉKEKET FENYEGETŐ VESZÉLYEK

A TERÜLET KISZÁRADÁSA, VÍZHIÁNY

A pályázati helyszín középső és északnyugati, üdőbb része egykor összefüggő lápterület volt. Azonban hasonlóan az Alföld más részeihez, ezt a vidéket is behálózzák a korábban épített csatornák, amik folyamatosan elvezetik a vizet. Emellett az utóbbi időben itt is jellemzővé vált az egyre kevesebb és szélsőséesebb eloszlású csapadék és a melegedő éghajlat. Ez a változás összeadódott a csatornarendszerek okozta mesterséges lecsapolások hatásával, ez pedig a felszíni vízborítás kiterjedésének és időtartamának csökkenéséhez, továbbá a talajvízszint süllyedéséhez vezetett. Az így kialakult vízhiány miatt az értékes, vízigényes fajok és élőhelyek, például az égerlápok fokozatosan visszaszorultak. Ráadásul a szárazság a katonai használattal együtt járó tűzveszélyt is fokozta.

AGRESSZÍV ÖZÖNNÖVÉNYEK TERJEDÉSE

A lőtéren az egyik legveszélyesebb ellenfél a természet számára a hatalmas területeket bekebelező özönnövények hada. Ezek olyan, más kontinensekről behurcolt növények, amelyeknek az új környezetben nincs természetes ellenségük, s így „versenyelőnyhöz” jutnak. Kiszorítják az őshonos fajokat, és átalakítják, elszegényítik a természetes élőhelyeket. A területen a legjellemzőbb özönnövényfajok a bálványfa, az ezüstfa, az akác, a zöld juhar, a nyugati osterfa, a gyalogakác és a selyemkóró (népi nevén vaddohány) voltak.

A tüzesetek megelőzése a legfontosabb | Fotó: Csóka Annamária

A viszonylagos elzártág és természetvédelmi oltalom ellenére a terület élővilágát számos veszélyeztető tényező fenyegette. A természetvédelmi program elindításakor az alábbi veszélyek elhárítását tűztük ki célul:

A RÁKOSI VIPERA ÉLŐHELYEINEK HANYATLÁSA

A gyepek múltbéli feltörésével és szántóvá alakításával jelentősen csökkent a viperák és más védett fajok, például a tűzok számára alkalmas élőhelyek kiterjedése. A megmaradt gyepek területeken – amelyek a rákosi vipera élőhelyei – pedig hosszú időn át intenzív kaszálást folytattak. Ez a viperaállomány összeomlásához vezetett, hiszen a kígyók a gépi kaszával rövidre vágott fűben nem tudnak a ragadozók elől elbújni. A kaszálást követően a gyepekben a vipera táplálékául szolgáló rovarok mennyisége is lecsökken.

INFORMÁCIÓHIÁNY

Ha nem vagyunk tudatában a természeti értékek létezésének, nehéz megóvnunk azokat: a kevés ismeret sokféle illegális területhasználatot eredményezhet. A pályázat elindulása előtt sem a közeli települések lakossága, sem a löteret használó katonai alakulatok nem jutottak elegendő információhoz ennek a különleges természeti tájnak az értékeivel kapcsolatban. Ugyanakkor a tudományos világ is viszonylag kevés ismeretanyaggal rendelkezett erről a tájról.

Selyemkóróval elborított homoki gyepek | Fotó: Csóka Annamária

A TERMÉSZETVÉDELMI PROJEKT CÉLJAI

A VÍZELLÁTOTTSÁG JAVÍTÁSA

Az egész Alföldet veszélyeztető, tájszintű szárazodást egy kis projekt nem tudja megoldani, de sokat tehet a pályázati területen található láperdők és nedves rétek vízháztartásának javításáért. Célunk az volt, hogy a csatornarendszer átalakításával, a vízvisszatartást szolgáló vízkormányzó műtárgyak beépítésével a téli-tavaszi bőségebb csapadékot meg tudjuk tartani a nyári hónapokra is, így megakadályozzuk a vizesélőhelyek további kiszáradását. Ezzel javíthatjuk az éger- és kőrisligetek, valamint az üde rétek természetességét.

A ÖZÖNNÖVÉNYEK VISSZASZORÍTÁSA

Elsődleges célunk az volt, hogy a lőtér területén mintegy 1100 hektár homoki gyepet és nyáras-borókás élőhelyet mentesítsünk az özönnövényektől. Emellett ugyancsak fontos cél volt, hogy növeljük a természetes homoki erdők kiterjedését, amelyet az őshonos erdők közé beékelődött ültetvényszerű akácok és fenyves foltok lecserélésével igyekeztünk elérni. Az özönnövények elleni küzdelem hatékonyságának javítása érdekében lényeges szempont volt az is, hogy létrehozzunk egy tudásbázist, amely az itthon és Európában összegyűlt tapasztalatokra épít.

A RÁKOSI VIPERA ÉLŐHELYÉNEK HELYREÁLLÍTÁSA

Célunk az volt, hogy e fokozottan védett kígyófaj élőhelyét növeljük, és ott a kaszálás helyett bevezessük a szarvasmarhával történő legeltetést. Ennek köszönhetően a rákosi vipera fő táplálékát jelentő sáskák, tücskök, szöcskék száma várhatóan megnő, a gyepek fokozatosan zombékos szerkezetűvé válnak, és a területen megjelennek az ideális búvóhelyet jelentő magas fűvű foltok. Az élőhely növelése érdekében vállaltuk a gyepek közé ékelődő, és ezzel az átjárást akadályozó szántók visszagyepesítését is. A célok közt szerepelt, hogy néhány magasabb homokdombról az akácot eltávolítva ideális telelőhelyet alakítsunk ki a viperák számára.

ISMERETEK GYŰJTÉSE ÉS TERJESZTÉSE

A szemléletformáló tevékenységeink célja, hogy felhívjuk a figyelmet a Turjánvidék különleges értékeire, és megfékezzük az illegális behajtást és személtlerakást. Különösen fontos volt az is, hogy a lőteret használó katonai alakulatok részére testre szabott információforrások készüljenek, amelyekből megismerik a természeti értékeket és segíteni tudják védelmüket a terepen. Ugyancsak a célok közt szerepelt régi és friss tudományos adatok gyűjtése és publikálása a védett fajokról, valamint a természetvédelmi célú beavatkozások hatásának nyomon követése is.

Adatgyűjtés a homoki gyepeken | Fotó: Verő György

Fiatal rákosi viperát találtunk | Fotó: Verő György

Madármegfigyelés a pályázati terepjáró tetejéről | Fotó: Hencz Péter

EGYÜTTMŰKÖDŐ PARTNEREINK

A **Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság** 1997 óta látja el Pest, Fejér és Komárom-Esztergom megye területén a természetvédelmi feladatokat. Legfontosabb ezek közül a védett természeti területek fenntartásának megtervezése és végrehajtása, a kutatásszervezés, az ismeretterjesztés és a vagyongazdálkodás. Emellett alapvető célkitűzése a táj jellegzetes képének, érintetlenségének, az élővilág zavartalanságának, fajgazdagságának és a vizek tisztaságának megőrzése; az erdők, a talaj és más megújuló erőforrások védelme, a kultúrtörténeti értékek megóvása. Az Igazgatóság a Táborfalvai Lő- és Gyakorlótér természetvédelmi kezelője, a Dabasi Turjános Természetvédelmi Területnek pedig vagyonkezelője is. A Turjánvidék LIFE pályázat vezetését, koordinálását végzi.

A **Honvédelmi Minisztérium Védelemgazdasági Hivatal** látja el a honvédelmi tárca környezet- és természetvédelmi feladatait. Kiemelt feladata a Minisztérium és a Magyar Honvédség környezetvédelmi ügyeinek teljes körű, operatív kezelése, az EU által finanszírozott projektek, valamint a Nemzeti Környezetvédelmi Programhoz kapcsolódó ágazati környezet- és természetvédelmi programok megvalósítása. A pályázatban a Hivatal biztosítja az együttműködést a Táborfalvai Lő- és Gyakorlótér használat katonai alakulatokkal. Emellett a lőtéri vízügyi műtárgyak elkészítéséért is felelős.

Természetvédők, erdészek és katonák közösen dolgoznak a Turjánvidék védelméért | Fotó: Gálhidy László

A **Budapesti Erdőgazdaság Zrt.** a honvédelmi területek erdőgazdálkodója és az erdő- és gyepterületek szakkezelője. Fő tevékenységei az erdő- és vadgazdálkodás, az erdészeti melléktermékek újrahasznosítása, a turizmus népszerűsítése, a közösségi rekreációs létesítmények, illetve a védett geológiai és természeti területek fenntartása, valamint a természeti és kulturális örökség megőrzése. A projektterület nagy része a Dabasi Erdészeti Igazgatósághoz tartozik, amely mintegy 10 000 hektáron gazdálkodik. A pályázatban az özönnövények visszaszorítása és az erdők kezelése a BEG Zrt. legfontosabb feladata.

A **WWF Magyarország Alapítvány** küldetése egy olyan jövő megvalósítása, ahol az emberek harmóniában élnek a természettel. Magyarországon a szervezet az erdőkre, folyókra, vizesélőhelyekre, az éghajlatvédelemre és a nagyragadozók védelmére fókuszál. A WWF Magyarország fő célja az, hogy javítsa a fajok és élőhelyek ökológiai állapotát Magyarországon, és segítse a fenntartható erőforrás- és területhasználat elterjedését. A Turjánvidék projektben a kommunikációs és ismeretterjesztési munkarészek felelőse, és aktív részese a tudományos tapasztalatcserének is.

TERMÉSZETVÉDELMI TEVÉKENYSÉGEK ÉS EREDMÉNYEIK A TURJÁNVIDÉKEN

Az élővilágot fenyegető veszélyek mérsékléséhez és elhárításához sokrétű, összetett beavatkozásokra volt szükség. Az alábbiakban bemutatjuk, mit tettünk és milyen eredményeket értünk el.

VÍZVISSZATARTÓ ÉS VÍZPÓTLÓ RENDSZER KIÉPÍTÉSE A DABASI TURJÁNOSBAN

A lápi élőhelyek súlyos vízhiánnyal küzdöttek, ennek enyhítésére két elemből álló megoldást alkalmaztunk. Egyrészt a területet a Duna-Tisza-csatornával összekötő – eredeti céljuk szerint lecsapoló – csatornákra három ponton szabályozható zsilipeket építettünk. A zsilipek lezárásával a télen és tavasszal lehulló csapadék megőrizhető az élővilág és a talajvíz táplálására, nem folyik el idejekorán a Duna irányába.

A másik elem, hogy a csatorna- és zsiliprendszer átalakításával lehetővé tettük, hogy szükség esetén – a víz irányának megfordításával – az égeres láperdőbe vizet juttassunk a Ráckevei Duna-ág felől. Ennek érdekében egy mobilszivattyút fogadására képes szivattyúállomást hoztunk létre a Duna-Tisza-csatorna végén. Érdekesség, hogy a vízpótláshoz szükséges régi csatorna utolsó 1200 méteres szakaszát teljesen benőtték az égerfák. Hogy megkíméljük őket, nem a régi csatorna medrét kotortuk meg, hanem mellette alakítottunk ki egy új árkot a víz szállítására, amit így egy szép égeres szegélyez.

A védett terület aktív vízpótlására olyan években lehet szükség, amikor télen nem hullik elég csapadék, és emiatt az év elején még általában vízben álló, majd nyár végéig fokozatosan kiszáradó láperdő már a tavasz elején szárazzá válik, nyárra pedig jóformán „kiég”. Ilyen esetben a legfeljebb néhány hétig tartó, tavaszi vízpótlással megakadályozható a lápi élőhelyek károsodása, az égeres pusztulása. A kevésbé csapadékszegény években elegendő, ha a láperdőben természetesen megálló vizet a zsilipek lezárásával nem engedjük elfolyni.

Aktív vízpótlásra az első három tavaszon még nem volt szükség a kedvező időjárásnak köszönhetően. A 2015-ben átadott zsilipek folyamatosan tartják a vizet a láperdőben, illetve az orchideákkal és nőszirmofajokkal tarkított lápréteken, amivel ezekben az átlagosan csapadékos években megfelelő vízellátást biztosítottak. A vízmegtartás eredményeképpen 32 hektár különösen értékes égeres láperdő és 39 hektár láprét vízellátása javult.

A megtartott víz mennyiségét vízmércék segítségével követik nyomon a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság munkatársai, hiszen a vízviSSzatartás kedvező hatásainak értékeléséhez ezekre az adatokra is szükség lesz. Ehhez azonban hosszabb időnek kell eltelnie, mert minden évben mások a csapadékviszonyok, ezért néhány év alapján még nehéz lenne következtetéseket levonni.

VÍZVISSZATARTÓ RENDSZER ÉPÍTÉSE A LŐTÉREN

A Táborfalvai Lő- és Gyakorlótér védőzónáját és éleslőtérként használt középső részét jellemzően kékperjés láprétek foglalják el, ám ezt a területet is behálózzák a lecsapolócsatornák. A vízhiány problémájának megoldására a csatornákra négy közepes méretű zsilip és tíz kis-méretű, a vízviSSzatartást szolgáló vízügyi műtárgy épült. Ez a rendszer alkalmas arra, hogy ne hagyja elfolyni a tavaszi vizeket az éleslőtérrel, így mintegy 1400 hektáron javítsa a vízháztartást.

2018 tavaszán már teljes kapacitással üzemelt a vízviSSzatartó rendszer, és örömmel állapítottuk meg, hogy a több víznek mindenki örül. A katonaság számára azért jó, mert a nedvesebb növényzetnek köszönhetően csökken a lövéssel járó tüzesetek kockázata. Az erdészet számára előny, hogy a közeli erdők vízellátottsága javul. A gazdálkodók számára, akik a környékbeli gyepeken legeltetik állataikat, fontos a lehető legtöbb víz megtartása, hiszen minél több a víz, a legelőkön annál nagyobb mennyiségű fű nő. A természetvédők pedig örömmel látták, hogy a területen nagyjából egész szezomban jelen levő víz ismét nagy távlatokat nyit a vízkedvelő fajok számára. Például a tavaszi vizek megtartása a gótek és békák szaporodási időszakának végéig kulcsfontosságú az utódok sikeres kikeléséhez.

A zsilipeken elhelyezett vízmércéket a Nemzeti Park Igazgatóság és a Magyar Honvédség munkatársai folyamatosan figyelik, hogy a rendszer működési rendjét, a megtartani szükséges vízszinteket az első év tapasztalatai alapján lehessen kialakítani.

Épül a Dabasi Turjános vízellátását segítő zsilip | Fotó: Gruber Tamás

Működésben a vízviSSzatartó rendszer | Fotó: Verő György

Halas felmérés a Dabasi Turjánosban | Fotó: Verő György

Fokozottan védett óriás útifű a lőtéren | Fotó: DINPI

A zöld levelibékának is vízre van szüksége a szaporodáshoz | Fotó: Bérces Sándor

AZ ÖZÖNNÖVÉNYEK VISSZASZORÍTÁSA A LŐTÉREN

A pályázat keretében az egyik legnagyobb területet érintő, több éven át tartó feladat az agresszíven terjedő özönnövények visszaszorítása volt.

A terepi beavatkozásokat egy alapos felmérés előzte meg, melynek során megbecsülték, hogy mennyi bálványfát, ezüsfát, akácot, zöld juhart, nyugati ostorfát, gyalogakácot és folyamatosan újasarjadó selyemkórót kell eltávolítani a területről. Ezt követően a Budapesti Erdőgazdaság Zrt. több mint 1100 hektáron megtisztította az özönnövényekkel fertőzött homoki gyepeket. Ilyen nagy területen ezt a munkát csak gyomirtó szerek célzott és óvatos használatával lehet hatékonyan végrehajtani, ezért ezt a módszert használtuk itt is. Ha az itt előforduló idegenhonos özönfafajokat egyszerűen kivágják, akkor a földben maradó gyökerükből vagy a tuskóról számos erős sarj tör elő, és a probléma csak súlyosabbá válik. Ennek elkerülése érdekében a gyomirtó szert közvetlenül a fa törzsébe fúrt lyukakba juttatják, mert így a fa kiszárad, majd sarjadás nélkül kivágható. A selyemkóró irtása szintén nehéz feladat. A vegyszert különös körülményekkel, kézi ecsettel kell a levelére kenni, hogy az értékes őshonos növényzetben semmiképp ne keletkezzen kár az irtás során. A teljes siker érdekében egy-egy területre két-három éven át vissza kell térni, hogy egyetlen szál se maradjon, mert az az új invázió alapjává válhatna.

A hétéves munka során a gyakorlótér homoki élőhelyein eltávolítottuk a korábban agresszíven terjedő bálványfákat, ezüsfát, akácot, gyalogakácot és a selyemkórót. Ennek köszönhetően a helyreállított gyeptölgységekre is visszatérhetnek a máshol már ritka, ám itt még gyakori védett növényfajok, mint a homoki kikerics, a homoki árvalányhaj, a csikófark, a homoki nőszirm, a báránypirosító és mások.

Az éleslőtér szélén található 51 hektárnyi éger-kőrís ligeterdőből szintén eltávolítottuk az özönnövényeket – elsősorban a nyugati ostorfát és a zöld juhart.

IDEGENHONOS ÜLTETVÉNYEK ŐSHONOS ERDŐKKÉ ALAKÍTÁSA

A lő- és gyakorlótéren megtalálható akácosok és fenyőültetvények közül mintegy 50 hektár olyan helyen állt, ahol a közelben lévő jó állapotú gyepeket veszélyeztette a magoncok és gyökérsarjak terjedése. Ezért ezeket hazai nyárból és más őshonos fajokból álló erdőkké alakítottuk át. Az első évben – a terepi természetvédelmi munkák előkészítéseként – elkészült az erdészeti munkák ütemterve, a helyben szedett fekete nyár szaporítóanyagának genetikai vizsgálata és az érintett honvédelmi terület lőszermentesítési terve.

LŐSZERMENTESÍTÉS

Katonai területen indokolt esetben szükséges, ahol talajbolygatással járó tevékenység, például erdősítés történik. Ezt a műveletet csak a Honvédség erre szakosodott szerve végezheti, speciális detektor használatával. A lőtéren szinte mindenütt előfordul lőszermaradvány, és éles aknavető gránátot is találtak már, ami fokozott elővigyázatosságra inti az itt dolgozókat.

A lőszermentesítést követően 26 hektáron az idegenhonos ültetvényt teljes egészében eltávolítottuk, helyére őshonos fajokból, fekete és szürke nyárból álló erdőt telepítettek az erdészet szakemberei. A fekete nyár ültetéséhez a lőtéren gyűjtött magokból neveltetett csemetéket a Dabasi Erdészet. Az idős nyárfákról gyűjtött magokat először genetikai vizsgálatnak vetették alá, mert csak így lehet teljesen biztosan megállapítani, hogy valóban feketenyár-magokról van szó, és nem kereszteződtek a különböző hibrid nyárfajokkal.

A részletes erdészeti tervezés során kiderült, hogy a korábban kijelölt területnek csak körülbelül a felén kell az idegenhonos fafajok kivágását követően új, őshonos fából álló erdőt ültetni. A többi, körülbelül 26 hektáron csak az özönfák egyedeit kellett eltávolítani, és az így kialakuló homoki gyept megőrizni.

A homoki gyept tisztítása a bálványfától | Fotó: Verő György

A homoki árvalányhaj a jó állapot jele | Fotó: Csóka Annamária

Lőszert keresnek a szakemberek | Fotó: Forgács Eszter

Összegyűjtött lövedékek | Fotó: Kovács Gábor

A RÁKOSI VIPERA VÉDELME, ÉLŐHELYÉNEK HELYREÁLLÍTÁSA

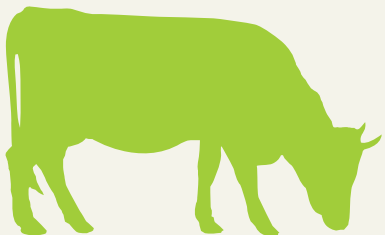
A viperavédelmi intézkedések részeként meg akartunk bizonyosodni arról, hogy megtalálható még ez a ritka mérgeskígyó a Dabashoz közeli élőhelyén, ugyanis élő példányt legutoljára 2009-ben láttak itt. A bejárások sikerrel jártak: több egymást követő évben találtunk élő egyedeket, ráadásul nemcsak felnőtt, hanem fiatal kígyókat is, ami azt jelzi, hogy szaporodásra képes állománya él a területen.

Annak érdekében, hogy a – most már biztosan – jelenlévő viperaállomány számára kedvezőbb élőhelyet jelentsenek a nedves rétek, át kellett alakítani a gyepek korábbi, kaszáláson alapuló használatát. Szerencsés helyzet állt fenn: a haszonbérleti szerződések, amelyek keretében az állami vagyonkezelő gazdálkodóknak adja bérbe a lőtérhez tartozó védőterületet, éppen lejártak. Ily módon az új szerződések már olyan feltételekkel lehetett megkötni, hogy a haszonbérlők legeltető állattartást folytassanak.

Ennek köszönhetően ma már a viperás gyepek nagy részén (köribelül 1000 hektáron) kaszálás helyett ismét szarvasmarhák legelnek. A legeltetés hatására várható, hogy újra kialakul a változatos szerkezetű gyeppel, ami megfelelő búvóhelyet biztosít a rákosi vipera részére, valamint a fő táplálékát jelentő rovarok – a sáskák, tücskök, szöcskék – számára. További 1500 hektárra vonatkozóan is megszülettek a haszonbérleti szerződések, és 2018-ban megindult a legeltetés.

A viperaélőhelyek növelése érdekében pályázatunkban a természetközeli állapotú gyepek között tájsebként éktelenkedő szántók közül két terület visszagyepesítését végeztük el. Az egyik 19 hektáros szántó a Dabasi Turjános Természetvédelmi Terület mellett fekszik. Ez magántulajdonban volt, ezért a Nemzeti Park Igazgatóság a projekt elején megvásárolta. A másik 55 hektáros terület a Budapesti Erdőgazdaság vagyonkezelésébe tartozik.

A visszagyepesítés egyik általánosan alkalmazott technikája a lucernavetés. A több éves folyamat során a természetes gypalkotó fajok fokozatosan meg tudnak erősödni a vetett főnövény alatt, emellett pedig a lucerna még néhány évig kaszálható és takarmánként hasznosítható. A kisebbik területen azonban már az első tavaszon, mikor nem volt szántás, megjelentek a természetes gyepekre jellemző fűfélék, ezért a lucernavetésre egyáltalán nem volt szükség, anélkül is megindult a spontán visszatelepülés.

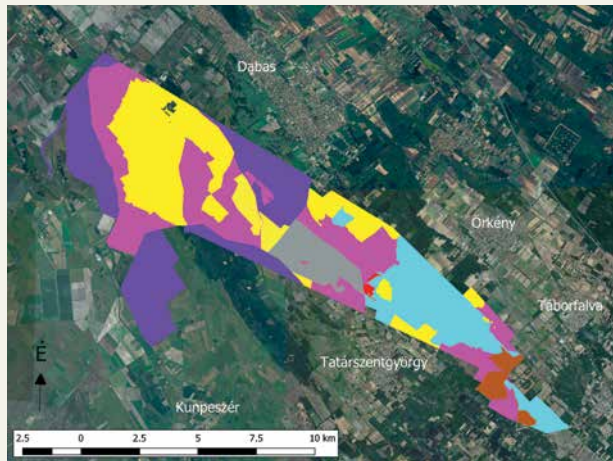

A másik szántón a lucernavetés mellett egy különleges technológiát is bevetettünk. Amikor a lucerna több év után már elkezdett kikopni, a fajok sokféleségének növelése érdekében 43 féle, a közeli természetes gyepekben előforduló növény magjait vetettük el. Több mint 250 kg mag kiszórásával és 1500 előnevelt palánta elültetésével olyan fajokat is meg tudtunk honosítani, amelyek maguktól addig nem tudtak áttérjedni a szomszédos gyepterületekről. Az újszerű eljárás hatásait az MTA Ökológiai Kutatóközpont szakértői fogják nyomon követni a következő évek során.

A KATONAI ÉS TERMÉSZETVÉDELMI HASZNÁLAT ÖSSZEHANGOLÁSA

Annak érdekében, hogy a lőtér katonai használói is megismerjék a terület természeti értékeit, és – amennyire szolgálatuk teljesítése mellett erre módjuk van – segítsék megőrzésüket, többféle eszközt alkalmaztunk. Első lépésként egy online elérhető, rövid képzési anyagot állítottunk össze a löteret használó alakulatok számára a természetvédelem céljairól és eszközeiről, a táborfalvai katonai területen található értékes élőhelyekről és védett fajokról, valamint az érvényes természetvédelmi szabályozásról.

A természet- és honvédelem összehangolásának legfontosabb eleme a Táborfalvai Lő- és Gyakorlótérre vonatkozó kezelési terv összeállítása és az ennek részét képező zónarendszer kialakítása volt. A zónatérképen – a terepen is beazonosítható módon – kijelöltük, hogy a több ezer hektáros lő- és gyakorlótéren melyik részt mire lehet használni, hol milyen katonai tevékenység végezhető. Egyes zónákban szinte semmilyen korlátozás nincs, máshol azonban az érzékeny élővilág védelmében tilos például a tűzgyújtás vagy a láncaltapas járművek használata. A kezelési terv és a zónabeosztás a katonai alakulatokkal több körben egyeztetve készült el. A zónatérképet a terepen könnyen alkalmazható mobiltelefonos applikáció formájában is elkészítettük, nemcsak magyarul, hanem a külföldről érkező csapatok kedvéért angolul is.

A Táborfalvai Lő- és Gyakorlótér zónatérképe. Minden zónára más-más előírások vonatkoznak.

Minden rákosi vipera egyedi mintázattal rendelkezik, így fénykép alapján beazonosítható | Fotók: balra: Verő György, jobbra: Konec-Bisztricz Tamás / Varázslatos Magyarország

A legeltetett gyeppel ideális élőhely a rákosi vipera számára | Fotó: Verő György

BEVÁLT MÓDSZEREK GYŰJTÉSE AZ ÖZÖNNÖVÉNYEK ELLENI VÉDEKEZÉSHEZ

A természetes élőhelyek eltűnése mellett az özönfajok terjeszkedése a második legstúlyosabb veszélyforrás a természeti környezetre nézve. Ezt támasztja alá az a kérdőíves felmérés is, amit a hazai védett területek kezelői – többek között természetvédelmi örök és kutatók – körében végeztünk. Az özönfajok Magyarország védett területeinek 97%-án jelentenek gondot.

Két rendezvényt szerveztünk, melynek keretein belül a résztvevők megoszthatták egymással az özönnövények elleni védekezéssel kapcsolatos tapasztalataikat. Az elsőt a hazai nemzeti park igazgatóságok, állami erdőgazdaságok, szakági intézetek, növényvédelemmel foglalkozó vállalkozások részvételével tartottuk meg 2013-ban. A rendezvényen megosztott bőséges tapasztalatot beépítettük a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság által megjelentetett „Az özönnövények elleni védekezés gyakorlati tapasztalatai” című kézikönyvbe. A második műhelytalálkozót tizenöt európai ország több mint száz szakemberének a részvételével rendeztük. Ez alkalommal is megerősítést nyert, hogy az özönnövények kordában tartása, terjedésük megállítása egész Európában az egyik legnagyobb kihívás a természetvédelmi szektor és a védett területek kezeléséért felelős szervek számára.

Az özönnövények jelen vannak a településeken is, közterületeken csakúgy, mint kertjeinkben. Veszélyességük a biológiai sokféleségre nézve azonban kevésbé ismert a lakosság körében, ezért írtásukra nem fordítunk kellő figyelmet. Sőt, sok esetben még ültetik is őket például dísznövényként. Az ismeretek bővítése érdekében készítettünk egy közérthető kiadványt a kiskertekben leggyakrabban előforduló özönnövényekről, ami a www.turjanvidek.hu honlapról is letölthető. A füzet tanácsokat ad a természetes élővilágra veszélyt jelentő növények eltávolításához a kertekből, és konkrét fajokat javasol a helyettesítésükre, amelyek hasonlóképpen szépek, de ártalmatlanok az őshonos élővilágra.

KUTATÁS ÉS TERMÉSZETVÉDELMI MONITOROZÁS

A terepi természetvédelmi beavatkozások hatásának mérésére 10-10 mintanégyzetet jelöltünk ki, amelyekben az özönnövények eltávolítását, illetve az erdősítések fejlődését követik nyomon a szakemberek. Ők az eredmények alapján tudják megtervezni, hogy hol szükséges további utókezelés vagy például az elültetett facsemeték pótlása. Összességében megállapítható, hogy a beavatkozások elérték a céljukat.

Ezenkívül hat négyzetben vizsgálják a rákosi vipera élőhelyein a legeltetésre történt áttérés hatását, és további hat négyzet szolgál az erdők természetességének megfigyelésére. Az itt végzett felmérések azt mutatják, hogy a kedvező folyamatok elindultak, de látványos eredmények megmutatkozásához hosszabb időre van szükség.

A monitorozás mellett célzott kutatások is történtek az itteni élővilág pontosabb megismerése érdekében. Elsősorban botanikai, rovar-tani és madártani kutatók dolgoztak, de sor került a csigák és a kisemlősök megfigyelésére is. A botanikai felmérések során több nem várt védett növényre is sikerült rábukkanni, például a ligeti csillagvirágra vagy két harasztfajra, a kis holdrutára és a kígyónyelvre.

A legkülönlegesebb kutatás a bogarak viselkedésének jobb megértését célozta. A fokozottan védett magyar futrinkának a gyakorlótér homokterületein még jelentős állománya él. Megismerésükre először egy „fogás-jelölés-visszafogás” kutatást indítottak a Duna-Ipoly Nemzeti Park szakemberei, aminek a keretében 3333 példányt jelöltek meg egyedi azonosítóval. Ha egy megjelölt bogár újra csapdába esik, beazonosítható, és így fontos információk birtokába juthatunk például a populáció méretéről, a magyar futrinkák élettartamáról vagy az egy-egy állat által bejárt terület nagyságáról. Még ennél is érdekesebb módszer volt a magyar futrinkák miniatűr rádiós jeladóval történő felszerelése. Magyarországon először került sor bogarak jeladózására, és világszerte is ritka még ez a technológia.

A lőtéren sok ragadozómadár-faj költ, szemmel láthatóan jól érzik magukat a táplálékban bővelkedő élőhelyen. A szakemberek gyakran megfigyeltek vadászó rétisast, hamvas és kékes rétihéjákat, vörös vércséket, egerészölyveket. Az itt született fiókák közül néhányat a szakemberek meggyűrűztek, hogy bárhol a világon felismerhetők és beazonosíthatóak legyenek a madarászok számára. Az ilyen észlelések nemzetközi adatbázisokba kerülnek, és sok információval szolgálnak például a költöző madarak vándorlási szokásairól, útvonalairól.

ÖRS, A KÍGYÁSZÖLYV

A projektterület egyik szenzációja a kígyászölyv fészkelése volt, mert alföldön ez a faj nagyon ritkán rak fészket. Az itt született fiókát Örs névre keresztelték és GPS-szel működő jeladóval látták el. A fiatal kígyászölyv első telét a Közel-Keleten töltötte, majd 2018 tavaszán visszaindult észak felé. Vándorlását az interneten is nyomon lehet követni, az alábbi oldalon:

http://satellitetracking.eu/inds/showmap/?check_334=334

Fűhálózással vizsgálják a rovarvilágot | Fotó: Németh Tamás

Jeladós magyar futrinka | Fotó: Csipak Ármin

A hamvas rétihéja a turjános-lápos területek madara | Fotó: Csonka Péter

Örs, a jeladóval ellátott kígyászölyv fióka | Fotó: Árvay Márton

KOMMUNIKÁCIÓ ÉS ISMERETTERJESZTÉS

A Turjánvidék természeti értékei és az itt végzett természetvédelmi munka megismertetése érdekében az alábbi kommunikációs eszközöket használtuk:

- Folyamatosan frissülő honlapot tartunk fenn magyarul és angolul, a www.turjanvidek.hu címen.

- A média részére két sajtókirándulást szerveztünk a más-kor előlük is elzárt területre, egyet a munka kezdetekor, egyet pedig a megvalósítás végén.

- A környező településeken és a katonai bázisok bejáratánál tájékoztató táblákat helyeztünk el a lakosság és a katonai használók számára.

- A Natura 2000 terület határát mindenhol megjelöltük a természetvédelmi területekről már ismerős ovális táblákkal. A katonai területre nemcsak tilos, de a lőszer-maradványok miatt veszélyes is a belépés, ezért 40 sorompót is kihelyeztünk a lőteret átszelő földutakon.

- Kirándulásokat szerveztünk a természet iránt érdeklődő fiataloknak és a környező települések iskolásainak a katonai terület egyetlen szabadon látogatható részére, a Táborfalva mellett található Betyár-dombi tanösvényre.

A TURJÁNVIDÉK PROJEKT EREDMÉNYEI SZÁMOKBAN

- Körülbelül 1400 hektáron javítottuk a vízháztartást 7 közepes méretű és 10 kisméretű vízviisszatartó műtárgy építésével

- 1172 hektár homoki élőhelyet tisztítottunk meg az özönnövényektől

- Az idegenhonos ültetvények helyett 37 hektáron őshonos homoki erdőt ültettünk, illetve 26 hektáron gyeppe alakítottuk át őket

- 51 hektár éger-kőris ligeterdőt mentesítettünk az özönnövényektől és 2 hektáron nemesnyáras helyett őshonos kőrisest telepítettünk

- Összesen 74 hektár szántót gyepesítettünk vissza, ezzel a rákosi vipera és a tűzok élőhelyét bővítettük

- Mintegy 1000 hektár üde gyepen a kaszálás helyett bevezettük a legeltetést

- Költőládákat helyeztünk ki madarak (szalakóták, baglyok, vércsék) számára

- Aktualizáltuk a Táborfalvai Lő- és Gyakorlótér teljes területének kezelési tervét

- Több mint 300 védett fajról kb. 27 000 új adatot gyűjtöttünk

- A szakmai és a tudományos közönség számára 13 hazai és nemzetközi konferencián mutattuk be a projekt tevékenységeit és eredményeit.

- A Turjánvidéken a pályázat keretében, illetve az elmúlt évtizedekben lezajlott ökológiai kutatások eredményei a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság Rosalia sorozatának 10. kötetében jelentek meg „Természetvédelem és kutatás a Turjánvidék északi részén” címen, mintegy ezer oldalon. A kötet cikkei a honlapról egyenként is letölthetők.

- A Turjánvidékről különszám jelent meg a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság negyedéves Cincér újságjában és a WWF Magyarország félévente megjelenő magazinjában.

- Az M5 csatorna is vetítette a projektet és a lőtér élővilágát bemutató, „Táborfalva – A természetes lőtér” című rövidfilmet. Elkészítésével az ismert természetfilmet, Mosonyi Szabolcsot bíztuk meg, aki annyira beleszeretett az itteni természet gazdagságába, hogy később egy egész estés természetfilmet is leforgatott „Tiltott zóna – Harc-téren a vadvilág” címmel.

- Rosalia tanulmánykötetet készítettünk a Turjánvidékről, melyet 500 példányban nyomtattunk ki

- Özönnövényekről szóló szakmai konferenciáinkon több mint 200-an vettek részt

- Összesen 15 tudományos közleményt, illetve konferenciaelőadást készítettünk

- Összesen 37 000 db tematikus kiadványt adtunk ki és osztottunk szét

- Weboldalunkat hét év alatt 75 000-en látogatták meg

- A projektterületen és környékén 8 db tájékoztató táblát, 20 db Natura 2000 táblát, 81 lőtéri kiegészítő táblát és 40 sorompót helyeztünk ki

- Több mint 160 médiamegjelenés, köztük több televíziós szereplés mutatta be természetvédelmi munkánk részleteit

- A 25 perces filmünket televíziókban vetítették és 100 példányban DVD-n is megjelentettük

- Vezetett kirándulásainkon közel 200 gyerek és felnőtt vett részt

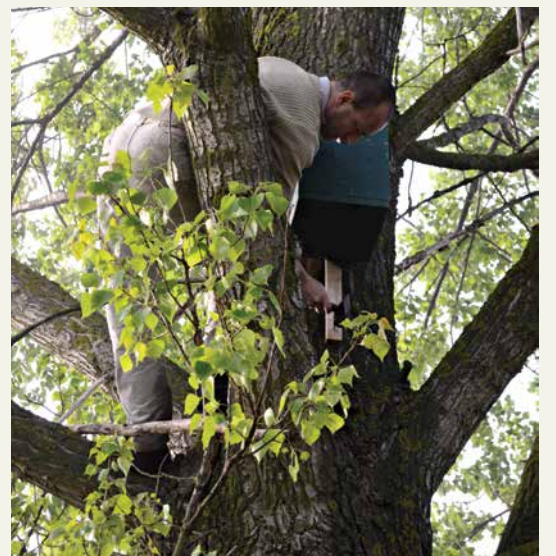
Az újságírók egy kételtű láncfalpas katonai járművön utazva járhatták be a lőteret | Fotó: Verő György

Az elzártág segíti a természeti értékek fennmaradását | Fotó: Bérces Sándor

A Betyár-dombi Tanösvény egyedül vagy csoportosan is bejárható | Fotó: Kerpely Klára

Költőládákkal segítjük a madarak fészkelését | Fotó: Verő György

HOGYAN TOVÁBB?

Az elért eredmények fenntartása és továbbfejlesztése érdekében a projekt megvalósítását követően is sok feladat áll a kialakított partnerség tagjai előtt. Szerencsére a szoros együttműködés a különböző szektorok közt viszonylag rövid idő alatt is sok előrehaladást hozott a természetvédelem területén, amire a továbbiakban is építeni lehet.

Az egyik legfontosabb feladat a lőtérre vonatkozó, közösen elkészített kezelési terv beépítése a mindennapi gyakorlatba. Meg kell ismertetni az ide érkező alakulatokkal, hogy a csapatmozgásokat már a zónarendszer figyelembevételével tudják megtervezni. A terepen az özönnövényektől megtisztított élőhelyeket folyamatosan szemmel kell tartani, hogy ha újra megjelenne néhány egyed, azonnal reagálni lehessen. Jobb az esetlegesen megjelenő néhány sarjat gyorsan kiirtani, mint hagyni, hogy újra elszaporodjanak és ismét kárt okozzanak a természetnek.

Az elkészült vízviSSzatartó rendszer üzemeltetése a dabasi területen a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, míg a lőtéren a Honvédelmi Minisztérium feladata a jövőben. A rákosi vipera védelme érdekében folytatni kell a legeltetést, amit a hosszú távra megkötött haszonbérleti szerződések lehetővé is tesznek.

Bár bizonyára sokak érdeklődését felkeltettük a Turjánvidék természeti kincsei iránt, fontos tudni, hogy a terület ezentúl is elzárt zóna marad az engedéllyel nem rendelkezők számára. A honvédségi területre az engedély nélküli belépés amellet, hogy szabálysértési eljárást von maga után, életveszélyes is. A Dabasi Turjános Természetvédelmi Terület pedig fokozottan védett, ezért oda csak a természetvédelmi hatóság engedélyével szabad belépni.

Jó hír azonban, hogy a szabadon látogatható Betyár-dombi tanösvényt végigjárva, a hat tanösvénytábla segítségével megismerhetjük a homoki erdők, a homoki gyepek és a nyáras-borókás élővilágát. A tanösvény Táborfalváról Örkény-Tábor irányába indulva közelíthető meg, majd az utolsó laktanyától már táblák jelölik az irányt. Aki inkább a láperdőkre kíváncsi, ellátogathat a közeli Ócsán a szintén szabadon bejárható Selyem-réti tanösvényre. Ha pedig orchideákat szeretnénk látni, ugyancsak Ócsán a Tanösvény a Turjánban útvonalán érdemes végigsétálni április-május környékén.

A projekt honlapja (www.turjanvidek.hu) és a letölthető anyagok (cikkek, előadások, képzési anyagok, fotók stb.) a továbbiakban is elérhetők maradnak, hogy segítsék a természeti értékek megismerését és a tudományos eredmények terjesztését.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A bemutatott természetvédelmi munka megvalósulása csak számtalan ember és szervezet aktív, támogató részvételével volt lehetséges. Ezúton is szeretnénk köszönetet mondani sok kollégának és önkéntes segítőnek, pályázati partnereknek és alvállalkozóknak, valamint a Magyar Honvédség érintett alakulatainak, a LIFE alap, az EASME és az Agrárminisztérium munkatársainak a projekt megvalósítása során nyújtott segítségért!

Tömegesen nyílik a védett báránypirosító | Fotó: Bérces Sándor

Európai szintű védelem alatt áll a skarlátbogár | Fotó: Németh Tamás

A búbosbanka számára a lőtéri célokként kihelyezett katonai járművek rései is kiváló fészkelőhelyek | Fotó: Csonka Péter

AGRÁRMINISZTERIUM

AZ ALFÖLD REJTETT KINCSE

LIFE-TERMÉSZET PROJEKT A TURJÁNVIDÉK ÉLŐVILÁGÁNAK VÉDELMEÉRT

2011-2018

